

TINA BERDEN, MOJCA JANČAR^{*}

Rimska obrečna postaja v Verneku pri Litiji

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja rezultate zaščitnih arheoloških raziskav, izvedenih leta 2024 v Verneku pri Litiji, tik ob levem bregu Save. Najdeni so bili verjetno naplavljeni odlomki bronastodobne keramike, ki jih lahko uvrstimo v horizont Oloris–Podsmreka. Potrjen je bil obstoj manjše rimske naselbine, ki je živela vsaj od sredine 1. do sredine 2. stoletja n. št. Sklepamo, da gre za eno izmed obrečnih postaj na območju savske soteske, namenjenih oskrbi čolnarjev in menjavi tovarne živine.

KLJUČNE BESEDE

arheologija, naselbina, bronasta doba, rimska doba, Sava

ABSTRACT

RIVERSIDE ROMAN STATION AT VERNEK NEAR LITIJA

This paper presents the results of archaeological rescue excavations carried out in 2024 on the left bank of the Sava River at Vernek near Litija. Alluvial fragments of Bronze Age pottery were recovered, attributable to the Oloris–Podsmreka horizon. The presence was confirmed of a small Roman settlement, occupied from at least the mid-first to the mid-second century AD. During the Roman period, the site likely functioned as a riverside station along the Sava Gorge that provisioned boatmen and served as a staging post for replacing pack animals.

KEYWORDS

archaeology, settlement, Bronze Age, Roman period, Sava River

^{*} dr. Tina Berden, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Ljubljana, tina.berden@zrc-sazu.si,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6538-738X>

Mojca Jančar, Terarhis, d. o. o., Ljubljana, mojcajanec@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1747-2851>



Slika 1: Vernek pri Litiji. Lokacija najdišča.

UVOD

Vernek pri Litiji¹ leži v Zasavju, na ozki ravnici, stisnjeni med levi breg Save in strma pobočja Posavskega hribovja, tik ob današnji glavni cesti Ljubljana–Litija (sl. 1–3).

Na podlagi lege najdišča ter najdb kamnitih spomenikov² (sl. 2: 1–3) in rimskih novcev³ so domnevali, da na tem mestu leži eno od rimskih obrečnih pristanišč oziroma brodarskih ali čolnarskih postaj ob savski poti⁴ oziroma da sta tu stala Adsalutin in Neptunov tempelj⁵ ali sveti gaj oziroma sveto mesto.⁶

TERENSKI IZVID

Med 28. septembrom in 19. oktobrom 2024 so v okviru izgradnje komunalne infrastrukture južno od jedra vasi Vernek, tj. na delu zemljišč s parc. št. 159/1, 159/3 in 160/4 k. o. 1835 Hotič (sl. 2,3), potekale predhodne arheološke raziskave ob gradnji, ki jih je izvedlo podjetje Primož Stergar, s. p., vodila pa Mojca Jančar in Primož Stergar.⁷

Okrog 295 m dolg, 0,5 m širok in 0,9–2 m globok izkop je sledil načrtovani trasi jarka za kablovod (sl. 2–4). Izkopavanja so potekala strojno z bagrom, izpovedni preseki in tlorisi so bili ročno očiščeni, dokumentirane so bile vse vidne plasti in najdbe.

Stratigrafija je enostavna.

GEOLOŠKA PODLAGA

Arheološka sterilna podlaga so sipki peščenoprodni nanosi reke Save.

FAZA I

Nad arheološko sterilnimi plastmi so bile dokumentirane meljasto-ilovnato-peščene plasti s kamni in prodniki. Vsebovale so odlomke lonca z jezičastim držajem na največjem obodu. Posoda je okrašena z apliciranim okrasom gladkih reber in bradavic, značilnim za keramično posodje srednje in prehoda v pozno bronasto dobo (horizont Oloris-Podsmreka)⁸ (t. 1: 1).

Zaradi odsotnosti struktur in premešanosti plasti sklepamo, da gre za premeščene plasti, ki jih je sem nanese Sava. Ostri robovi na keramičnih odlomkih kažejo na razmeroma kratak, verjetno enkratni transport materiala (poplave?).⁹ Keramika bi lahko izvirala z nasprotnega brega Save, z okrog 500 metrov oddaljenih Kresnic, kjer so bili na travnikih in njivah z ledinskim imenom Prod najdeni odlomki bronastodobne keramike¹⁰ (sl. 2).

1 EID I-22879 (EID: enotna identifikacija dediščine v Registru kulturne dediščine Slovenije).

2 Šašel Kos, *Emona*, št. 262, 263, 265.

3 Hitzinger, *Alterthümliche Funde*, str. 93.

4 Glej npr. Petrucci, *Die Gegend von Wernegg*, str. 2; Dimitz, *Geschichte Krains*, str. 78, op. 6; *Krajevni leksikon dravske banovine*, str. 314; Dirjec, *Rimska najdba*, str. 370.

5 Župančič, *Pregled uspehov dr. Šmida*.

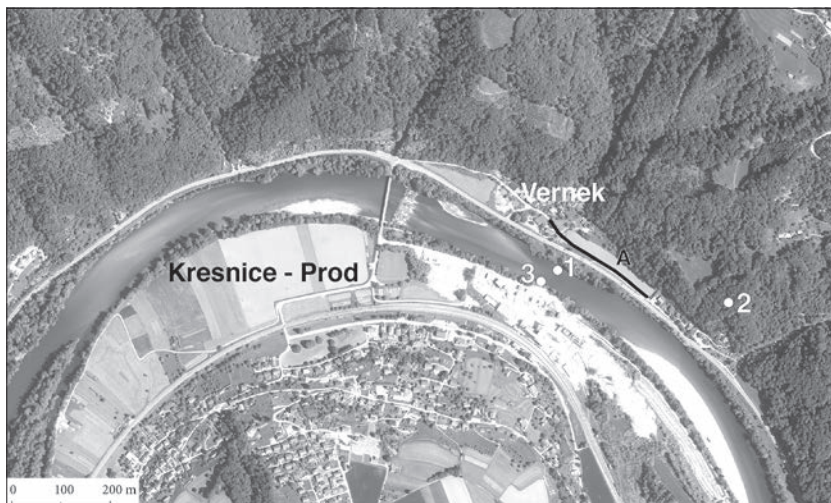
6 Šašel Kos, *Savus and Adsaluta*, str. III.

7 Jančar in Stergar, *Poročilo o arheološki raziskavi*.

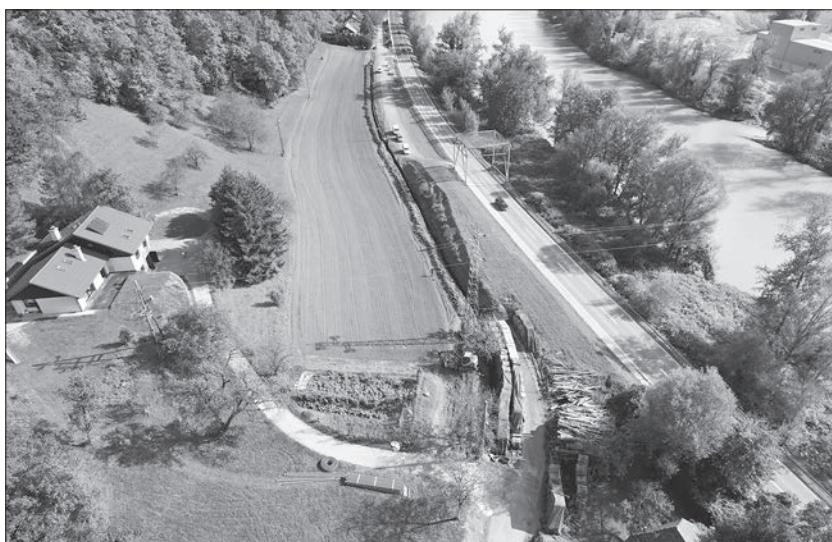
8 Dular, Dolnji Lakoš, str. 155, 159, sl. 11: O8, O10; Murgelj, *Podsmreka pri Višnji Gori*, str. 37, sl. 33: O7, O18; Murgelj, *The pottery*, str. 71–72, sl. O7, O18; absolutna datacija horizonta Črešnar in Teržan, *Absolutno datiranje*, str. 681–689.

9 A. Gaspari (Dolina spodnje Save, str. 117) izpostavlja precejšnjo transportno moč toka Save. Posledično so lahko sekundarna najdišča lažjih najdb precej oddaljena od njihovih primarnih najdišč.

10 EID I-30532.



Slika 2: Vernek pri Litiji z bližnjo okolico. A: območje raziskav leta 2024. Naključne najdbe kamnitih spomenikov: 1 – oltar Savusu (Šašel Kos, Emona, št. 262; približno locirano), 2 – posvetilo Geniju (Šašel Kos, Emona, št. 263; približno locirano, najdeno v sekundarni legi v ruševinah gradu Vernek), 3 – oltar z uničenim napisom (Šašel Kos, Emona, št. 265; približno locirano) (podlaga: Atlas okolja).



Slika 3: Vernek pri Litiji, raziskave 2024. Pogled proti jugovzhodu na del območja raziskav (foto: J. Hauptman).

FAZA 2

Nad plastmi iz faze 1 so bili zgolj v zahodnem profilu dokumentirani ostanki ok. 2 m široke strukture, zgrajene iz kamnitih lomljencev, velikih ok. 20 x 40 cm. Ohranjena je bila do ok. 0,5 m višine (sl. 4: SE 22). Interpretiramo jo kot ostanek zidu stavbe. Hodne površine se niso ohranile. V čas njene rabe bi lahko sodili ostanki kurjša v bližini in meljasto-ilovnata plast s kamni, ki je vsebovala odlomke tipološko nedoločljive rimske namizne navadne keramike in gradbene materiala (tegule).

Nad omenjenimi plastmi so ležale meljasto-ilovnate plasti z večjimi kamni (do 30 cm) in opekami (do 15 cm), ki jih interpretiramo kot ruševinske plasti (sl. 4: SE 33–35,38). Vsebovale so odlomke dvojnopaličastega ročaja amfore tipa Dressel 2–4/5¹¹ (t. 1: 2). Namizna navadna keramika je zastopana z odlomki krožnikov z ravnim dnom¹²

(t. 1: 3–12), pladnja ali podstavka¹³ (t. 1: 13), dveh globokih polkroglastih skled, ki posnemata galsko sigilatno posodje tipa Dragendorff 37 oziroma 40¹⁴ (t. 1: 14, 2: 1), dveh skled ali loncev z izvihanim ustjem s kaneluro na vrhu¹⁵ (t. 2: 2–3), kroglaste vaze z nizkim cilindričnim profiliranim vratom¹⁶ (t. 2: 4), eno- ali dvoročajnega lonca s klekasto razširjenim zaobljenim robom ustja s kaneluro¹⁷ (t. 2: 5), večjega lonca z ravnim dnom in delno ohranjenim grafitom (t. 2: 6) ter kroglastih dolijev

23–29,32,33; Vidrih Perko, Keramično gradivo, str. 91–92; Krajšek in Stergar, Keramika, str. 252, sl. 6: K1, K1/4, K4.

13 Glej npr. Brukner, *Rimska keramika*, str. 87, t. 68: 46–53; Ožanič Roguljič, *Tipologija rimske keramike*, str. 54.

14 Plesničar Gec, *Keramika emonskih nekropol*, str. 54, t. 7: 13–15; Vidrih Perko, Keramično gradivo, str. 91; Krajšek in Stergar, Keramika, str. 253, sl. 7: S 1.

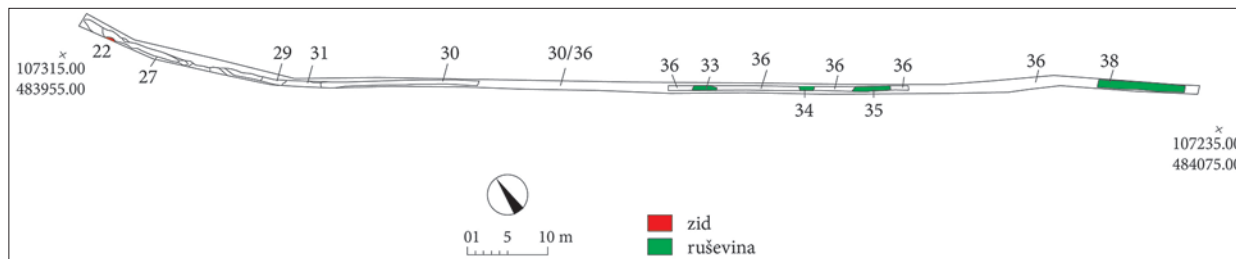
15 Vidrih Perko, Keramično gradivo, K 438.

16 Plesničar Gec, *Keramika emonskih nekropol*, str. 44, t. 5: 13,14,17; Istenič et al., Local production of pottery, str. 88, sl. 3: 10.

17 Plesničar Gec, *Keramika emonskih nekropol*, str. 32–33, t. 3: 29,30,33; Vičič, *Rimska villa rustica*, t. 2: 24; Istenič, Plesničar Gec, A pottery kiln at Emona, sl. 6: 3; Istenič et al., Local production of pottery, sl. 2: 5, 3: 8.

11 Vidrih Perko, Amfore v Sloveniji, str. 427; D'Alessandro, *Anfore adriatiche a Roma*, str. 34–36.

12 Plesničar Gec, *Keramika emonskih nekropol*, str. 54–55, t. 7:



Slika 4: Vernek pri Litiji, raziskave 2024. Tloris izkopnega polja z označenimi rimskimi strukturami in ruševinskimi plastmi.

s horizontalno razširjenim profiliranim ustjem¹⁸ (t. 2: 7–9). Uvoženo kuhinjsko posodje zastopa slabo ohranjen pekač iz srednjeitalske kuhinjske keramike.¹⁹ Domnevno lokalno kuhinjsko posodje zastopajo kroglasti lonci, ki imajo lahko preprosto izvihano ustje²⁰ (t. 2: 10, 3: 1–3), na zgornjem robu stanjšano in na spodnjem robu rahlo izpodrezano ustje (t. 3: 4) ali razširjeno in na spodnjem robu izpodrezano ustje (t. 3: 5), nadalje velik lonec z izvihanim, odrezanim in zgoraj stanjšanim ustjem²¹ (t. 3: 6), lonci s stožčastim vratom, ki imajo lahko posneto²² (t. 3: 7) ali na koncu rahlo razširjeno ustje (t. 3: 8), skodela ali trinožnik z ostenjem v obliki črke S²³ (t. 3: 9) ter pokrova s preprostimi, nepreoblikovanimi (t. 3: 10) ali kroglasto odebeljenimi spodnjimi robom (t. 3: 11). Plasti so vsebovale še ostanke rimskega gradbenega materiala (opeke, tegule, imbreksi, omet in lep).

Drobne najdbe iz ruševinskih plasti (t. 1: 3–12, 2: 4–5, 7–9, 3: 9) kažejo na razmeroma ozek časovni horizont, tj. vsaj na drugo polovico 1. in prvo polovico 2. stoletja n. št.

FAZA 3

Nad ruševinskimi plastmi faze 2 se je odložila serija meljasto-ilovnato-peščenih plasti s kamni in prodniki, ki jih je sem nanese Sava ali so bile erodirane z bližnjih, višje ležečih območij (sl. 2, 3). Vsebovale so premešane rimske in novodobne najdbe, ki deloma verjetno izvirajo iz zgornjih delov ruševinskih plasti rimske naselbine iz faze 2, delno bi lahko bile naplavljenе z območja Proda severno od Kresnic, kjer se na njivah in travnikih pojavljajo odlomki rimske keramike in gradbenega materiala²⁴ (sl. 2).

Stratigrafski zapis zaključujejo ostanki novodobne hiše brodarja, nekdanje ceste, sodobna nasutja in ruša.

RAZPRAVA

Z raziskavami je bil potrjen obstoj manjše rimske naselbine, ki je najverjetneje spadala v emonski ager in Deseto italško regijo.²⁵

Natančen obseg naselbine ni jasen. Ostanke zidu rimske stavbe (sl. 4: SE 22) so bili dokumentirani na skrajnem severnem delu izkopnega polja, tik ob danes pozidanem območju vasi Vernek, kjer pretekle raziskave sicer močno uničenih plasti niso dale pozitivnih rezultatov.²⁶ V smeri proti jugu mu sledi serija ruševinskih plasti (sl. 4: SE 33–35, 38), za katere se zdi, da se nadaljujejo še izven meja izkopnega polja. Površinske najdbe rimske keramike na njivah vzhodno od sonde (sl. 2, 3) kažejo, da se je naselbina širila tudi v to smer, glede na lokacijo zidu (sl. 4: SE 22) pa tudi proti zahodu, tj. proti strugi Save.

Drobne najdbe iz ruševinskih plasti, naključna najdba Trajanovega novca²⁷ in kamniti spomeniki²⁸ kažejo, da je naselbina živela vsaj v drugi polovici 1. in prvi polovici 2. stoletja n. št.

Imena na kamnitih spomenikih, najdenih v neposredni bližini izkopnega polja (sl. 2: 1–3), govorijo o prisotnosti Italikov, verjetno prevoznikov blaga in trgovcev, ki so se tu priporočali lokalnemu vodnemu božanstvu Savusu²⁹ in neznanemu geniju.³⁰

18 Plesničar Gec, *Keramika emonskih nekropol*, str. 45, t. 5: 20–23; Vičič, *Rimska villa rustica*, str. 292–293, t. 1: 1–2; Krajšek in Stergar, *Keramika*, str. 255, t. 7: 110–113.

19 Riccato, *Aquileia: fondi Cossar*, str. 119–138.

20 Krajšek in Stergar, *Keramika*, str. 258, t. 9: 128, 130, 133.

21 Krajšek in Stergar, *Keramika*, t. 8: 125, 9: 126.

22 Vidrih Perko, *Keramično gradivo*, str. 94.

23 Ulbert, *Ad Pirum (Hrušica)*, t. 45: 14–16, 18; Vidrih Perko, *Keramično gradivo*, str. 93–94.

24 EID I-30532.

25 O poteku vzhodne meje emonskega agra Šašel Kos, *The Roman Inscriptions*, str. 287; Horvat in Sagadin, *Emonsko podeželje*, str. 204, sl. 1, 2; Šašel Kos, *Emona*, str. 207–210. Contra Hoffiller in Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslawien*, str. 11, ki območje savske soteske med Litijo in Zidanim Mostom pripisujeta agru Celeje in provinci Norik.

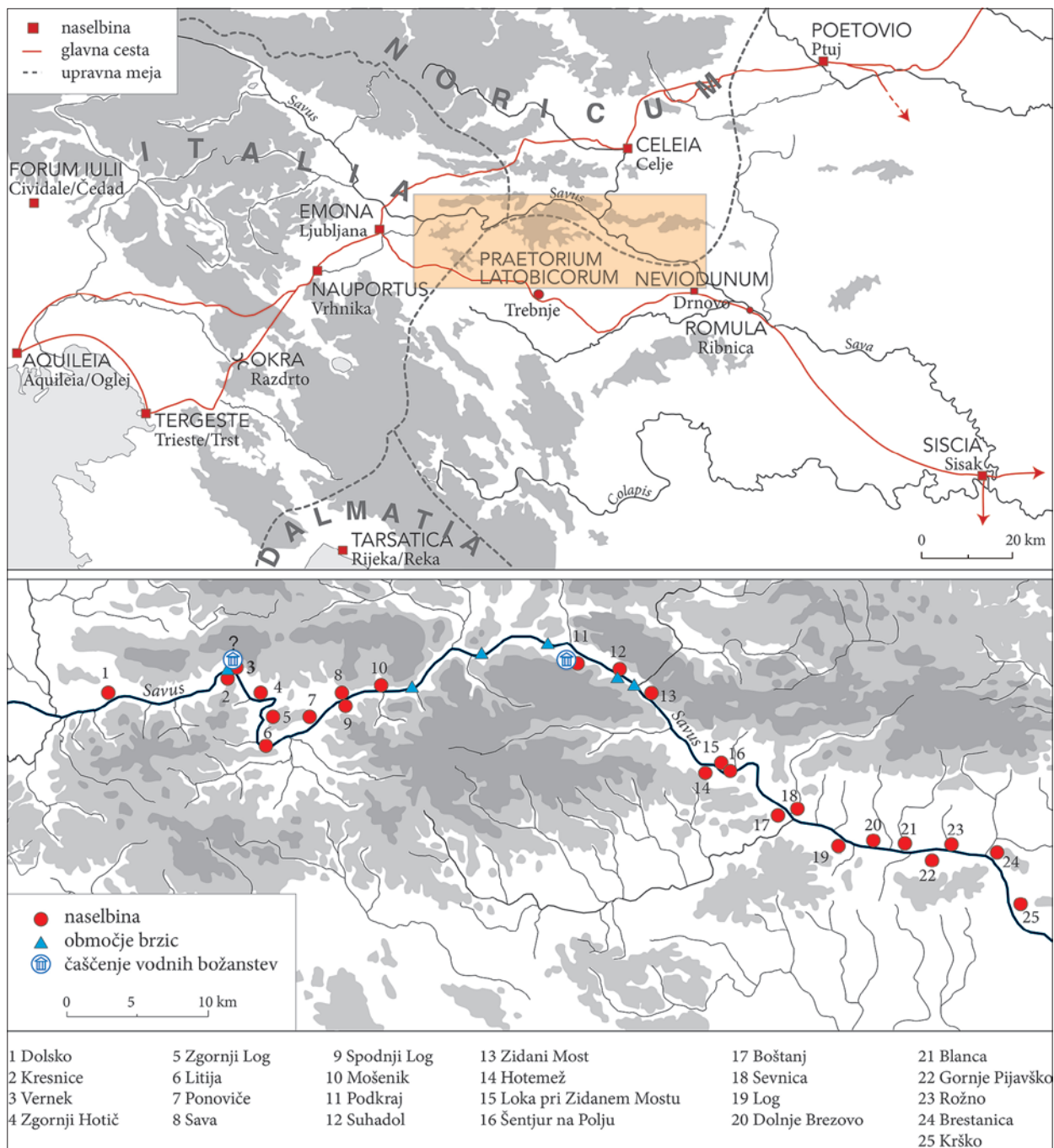
26 Jerina et al., *Poročilo o izvedenih arheoloških raziskavah*.

27 Hitzinger, *Alterthümliche Funde*, str. 93.

28 Šašel Kos, *Emona*, št. 262, 263, 265.

29 Šašel Kos, *Emona*, št. 262: *Savo Aug(usto) / sac(rum) / P(ublius) Rufrius / Verus / v(otum) s(olvit) l(ibens) m(erito)*.

30 Šašel Kos, *Emona*, št. 263: *[---?] Genio / [---?] Ma[rt]iani NT[---] / [v]oto sus(cepto) / [E]ucarpus v[il]licus ---? / [---?] Ap[uleianu]s ---? / -----*.



Slika 5: Rimske naselbine v soteski reke Save med Emono in Neviodunom (viri podatkov: RNKD; Rutar, Ravnik, Raziskave antičnih ostankov, sl. 1).

Sklepamo, da je na območju Verneka v rimski dobi stala obrečna postaja s svetim mestom, kapelico ali manjšim svetiščem, kjer so prevozniki in trgovci opravljali obrede v čast vodnim božanstvom, da bi si zagotovili varno plovbo.³¹

³¹ Enako ali podobno Petruzzi, *Die Gegend von Wernegg*, str. 2; Dimitz, *Geschichte Krains*, str. 78, op. 6; *Krajevni leksikon dravske banovine*, str. 314; Šašel Kos, *Savus and Ad-salluta*, str. III; Dirjec, *Rimska najdba*, str. 370.

PROMET PO SAVI MED LJUBLJANSKO KOTLINO IN KRŠKIM POLJEM V RIMSKI DOBI

Sava je bila vsaj od mezolitika oziroma neolitika glavna prometna os na tem hribovitem in slabo prehodnem območju. Tvorila je enega od odsekov stare, t. i. argonavtske poti, ki je povezovala severno Italijo z Balkanom.³² Antični pisni vi-

³² Šašel Kos, *Nauportus: antični literarni in epigrafski viri*; Šašel Kos, *A few remarks*; Dular, *Sava v bronasti in železni dobi*; Črešnar, *Beli slap*, str. 337–339.

ri navajajo, da je bilo treba trgovsko blago na poti iz severne Italije na vozovih najprej prepeljati čez enega od predalpsko-dinarskih prehodov (Okra, kasneje Hrušica). V Navportu so ga nato preložili na ladje, s katerimi je pot nadaljevalo po Ljubljani, mimo Emone ter naprej po Savi in Donavi, vse do Črnega morja.³³

Plovba po savski soteski dolvodno je verjetno potekala s kratkimi in ozkimi čolni z zvišanim premcem in krmo³⁴ ter drugimi plovili z manjšim ugrezom, kot so deblaki in splavi. Plovba gorvodno je zahtevala odrivanje plovil z dolgimi lesenimi drogovi oziroma vleko s pomočjo živine in/ali ljudi po obrečnih stezah. Zaradi slapov, pragov, čeri in brzic (sl. 5) so tovor verjetno morali večkrat prelagati iz čolnov na vozove in obratno.³⁵ Vzdolž reke je morala obstajati stalna mreža obrečnih postajališč, namenjenih oskrbi čolnarjev in menjavi vlečne živine. Na območju med Ljubljansko kotlino in Krškim poljem, oziroma med Emono in Neviodunom, si rimska najdišča na bregovih Save praviloma sledijo na razdalji približno 2–4,5 km.³⁶ Morda lahko v njih vidimo sistematično organizirana obrečna postajališča. Odsotna ali maloštevilna so zgolj na območju brzic med Dolskim in Kresnicami, med Renkami in Belim slapom ter Suhadolom in Zidanim Mostom³⁷ (sl. 5).

Napisi na kamnitih spomenikih z območja savske soteske³⁸ kažejo, da so tovorjenje po Savi verjetno opravljali predvsem italški trgovci in njihovi osvobodenci (*navicularii*,³⁹ *gubernatores*⁴⁰) ter njihovo (staroselsko?) osebje. Morda so bili združeni v kolegije (*collegia*⁴¹) in so se za varno plovbo priporočali lokalnim predrimskim božanstvom, povezanim z vodami in rečnim transportom, kot sta bila Savus in Adsalluta.⁴²

33 Strabo 4,6,10, 5,1,8 in 7,5,2; prevod in komentar Šašel Kos, Nauportus: antični literarni in epigrafski viri; Šašel Kos, Savus and Adsalluta; Šašel Kos, Reka kot božanstvo; Šašel Kos, Donava in Sava pri Strabonu.

34 Gaspari, Dolina spodnje Save, sl. 10.

35 Šašel Kos, Savus and Adsalluta, str. 110–111; Gaspari, Dolina spodnje Save; Šašel Kos, Reka kot božanstvo, str. 48–49; Črešnar, Beli slap, str. 339–345.

36 Reka Sava spreminja strugo, zato so bile morda v rimski dobi te razdalje bolj enakomerne.

37 Morda gre zgolj za odraz stanja raziskanosti.

38 Visočnik, *The Roman inscriptions*, št. 243–251, 255, 264, 267, 275, 277, 282, 287, 289, 299, 300, 302, 305, 311, 321, 324, 330, 332, 337, 341, 342, 344, 347, 348; Šašel Kos, *Emona*, št. 259, 262, 263, 265.

39 Šašel Kos, *Emona*, št. 74.

40 Visočnik, *The Roman inscriptions*, št. 246.

41 Šašel Kos, *Emona*, št. 74.

42 Šašel Kos, Savus and Adsalluta; Šašel Kos, Reka kot božanstvo; Knezović, *The worship of Savus*, str. 188–193; Šašel Kos, Donava in Sava pri Strabonu, str. 18–19; Šašel Kos, A sacred river landscape.

POVZETEK

Članek predstavlja rezultate zaščitnih arheoloških raziskav najdišča Vernek pri Litiji, ki so potekale med 28. septembrom in 19. oktobrom 2024.

Nad arheološko sterilnimi plastmi so bile dokumentirane domnevno naplavljenе plasti. Vsebovale so odlomke prazgodovinske keramike, ki smo jo na podlagi značilnega okrasa uvrstili v horizont Oloris-Podsmreka, tj. v čas, ki na območju jugovzhodnih Alp zajema obdobje srednje in prehoda v pozno bronasto dobo.

Nad njimi so bili odkriti ostanki slabo ohranjenega, približno 2 m širokega kamnitega zidu, kurišča in ruševinskih plasti. Plasti so vsebovale odlomke rimske keramike in gradbenega materiala, ki jih datiramo v drugo polovico 1. in prvo polovico 2. stoletja n. št. Verjetno gre za del manjše rimske naselbine, ene od obrečnih postaj v savski soteski med Emono in Neviodunom, ki je služila oskrbi čolnarjev in menjavi vlečne živine. Naselbina je verjetno vključevala tudi sveto mesto, kapelico ali manjše svetišče, kjer so prevozniki opravljali obrede v čast vodnim božanstvom, da bi si zagotovili varno plovbo.

Nad rimskodobnimi plastmi so bili dokumentirani še ostanki naplavljenih in/ali erodiranih plasti, ki so vsebovale premešane rimske in novodobne najdbe, ter ostanki recentnih struktur in plasti.

KATALOG NAJDB

Gradivo je razvrščeno po fazah, znotraj posamezne faze pa po vrstah keramike: najprej amfore, sledi namizna navadna keramika in na koncu groba kuhinjska keramika. Zaradi premešanosti plasti, prisotnosti novodobnih najdb in posledično omejene izpovednosti gradiva iz faze 3 tega nismo vključili v katalog. Kataloški opisi so sestavljeni tako: zaporedna številka predmeta v katalogu, opis predmeta, SE in položaj risbe predmeta na tablah.

Najdbe so začasno shranjene v prostorih podjetja Terarhis, d. o. o., in bodo predane v trajno hrambo v Pokrajinski muzej Celje.

FAZA 1

1. Lonec, groba kuhinjska keramika. Pet odlomkov ostenja z jezičastim držajem, apliciran okras gladkih reber in bradavice. SE 27 (t. 1: 1).

FAZA 2

2. Amfora, tip Dressel 2–4/5. Odlomek ročaja. SE 34 (t. 1: 2).

3. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 3).
4. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 4).
5. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 1: 5).
6. Krožnik, namizna navadna keramika. Trije odlomki ustja z ostenjem in dnom. SE 33 (t. 1: 6).
7. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 7).
8. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 8).
9. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 9).
10. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem in prehodom v dno. SE 35 (t. 1: 10).
11. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 11).
12. Krožnik, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 1: 12).
13. Pladenj ali podstavek, namizna navadna keramika. Dva odlomka ustja z ostenjem in dnom. SE 33 (t. 1: 13).
14. Skleda, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem, vodoravni žlebovi na zunanosti. SE 38 (t. 1: 14).
15. Skleda, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem, vodoravna žleba na zunanosti. SE 35 (t. 2: 1).
16. Skleda ali lonec, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 2: 2).
17. Skleda ali lonec, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 2: 3).
18. Vaza, namizna navadna keramika. Odlomek ustja. SE 35 (t. 2: 4).
19. Lonec, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 34 (t. 2: 5).
20. Lonec, namizna navadna keramika. Odlomek dna z ostenjem, grafit na dnu. SE 34 (t. 2: 6).
21. Dolij, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 2: 7).
22. Dolij, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 2: 8).
23. Dolij, namizna navadna keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 38 (t. 2: 9).
24. Lonec, groba kuhinjska keramika. Trije odlomki ustja z ostenjem, vodoravno metličenje na zunanosti. SE 33 (t. 2: 10).
25. Lonec, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem, vodoravno metličenje na zunanosti. SE 33 (t. 3: 1).
26. Lonec, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem, vodoravno metličenje na zunanosti. SE 34 (t. 3: 2).
27. Lonec, groba kuhinjska keramika. Dva odlomka ustja z ostenjem. SE 38 (t. 3: 3).
28. Lonec, groba kuhinjska keramika. Dva odlomka ustja z ostenjem, metličenje na zunanosti. SE 33 (t. 3: 4).
29. Lonec, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 38 (t. 3: 5).
30. Lonec, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 33 (t. 3: 6).
31. Lonec, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem. SE 35 (t. 3: 7).
32. Lonec, groba kuhinjska keramika. Dva odlomka ustja z ostenjem. SE 34 (t. 3: 8).
33. Skodela ali trinožnik, groba kuhinjska keramika. Odlomek ustja z ostenjem, vodoravno metličenje na zunanosti. SE 35 (t. 3: 9).
34. Pokrov, groba kuhinjska keramika. Odlomek spodnjega roba z ostenjem. SE 34 (t. 3: 10).
35. Pokrov, namizna navadna keramika. Odlomek spodnjega roba z ostenjem. SE 33 (t. 3: 11).

FINANCIRANJE

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa Arheološke raziskave (2022–2027) (P6-0064), ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije (ARIS).

ZAHVALA

Za pripravo slikovnega gradiva se zahvaljujemo Primožu Stergarju in Mateji Belak, najdbe je zrisala Nataša Grum. Hvala tudi Jani Horvat in Zvezdani Modrijan, ki sta z nasveti in pripombami prispevali k izboljšanju vsebine prispevka.

IZJAVA O DOSTOPNOSTI PODATKOV

Podatki, na katerih temelji ta članek, so na voljo v članku oziroma dosegljivi prek citirane bibliografije.

VIRI IN LITERATURA

LITERATURA

- Brukner, Olga: *Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije (Roman ceramic ware in the Yugoslav part of the Province of Lower Panonnica)*. Novi Sad: Pokrajinski zavod za zaščito spomenika kulture SAP Vojvodine; Beograd: Savez arheoloških društava Jugoslavije, 1981 (*Dissertationes et monographiae* 24. *Archaeologia Iugoslavica*).
- Črešnar, Matija in Teržan, Biba: Absolutno datiranje bronaste dobe na Slovenskem (*Absolute dating of the Bronze Age in Slovenia*). *Absolutno datiranje bronaste in železne dobe na Slovenskem (Absolute dating of Bronze and Iron Ages in Slovenia)* (ur. Biba Teržan in Matija Črešnar). Ljubljana: Znanstvena

- založba Filozofske fakultete, Narodni muzej Slovenije, 2014, str. 661–702 (Katalogi in monografije 40).
- Črešnar, Matija: Beli slap in drugi pomniki plovbe po Savi med Litijo in Zidanim Mostom (Beli slap and other monuments of the navigation on the Sava between Litija and Zidani most). *Potopljena preteklost: arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji. Zbornik ob 128-letnici Dežmanovih raziskav Ljubljane na Vrhniki (1884–2012)* (ur. Andrej Gaspari in Miran Erič). Radovljica: Didakta, 2012, str. 337–346.
- D'Alessandro, Lucilla: *Anfore adriatiche a Roma. I dati del Nuovo Mercato Testaccio*. Pessac: Ausonius éditions, 2025 (PrimaLun@ 24). DOI: <https://doi.org/10.46608/primarluna24.9782356134424>
- Dimitz, August: *Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf das Jahr 1813*. Laibach: I. v. Kleinmayr & F. Bamberg, 1874.
- Dirjec, Božena: Rimska najdba iz Kresnic. *Kronika* 59, 2011, št. 3 (Iz zgodovine Litije in okolice), str. 369–370.
- Dular, Janez: Dolnji Lakoš in mlajša bronasta doba med Muro in Savo (Dolnji Lakoš und die Jungbronzezeit zwischen der Mur und der Save). *Bronastodobno naselje Oloris pri Dolnjem Lakošu (Bronzezeitliche Siedlung Oloris bei Dolnji Lakoš)* (ur. Janez Dular et al.). Ljubljana: Založba ZRC, 2002, str. 141–220. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612544980>
- Dular, Janez: Sava v bronasti in železni dobi. *Ukročena lepota. Sava in njene zgodbe* (ur. Jože Peterne). Sevnica: Javni zavod za kulturo, šport, turizem in mladinske dejavnosti, 2009, str. 36–41.
- Gaspari, Andrej: Dolina spodnje Save od prazgodovine do druge svetovne vojne v luči arheoloških najdb iz rečne struge in obrežja. *Ukročena lepota. Sava in njene zgodbe* (ur. Jože Peterne). Sevnica: Javni zavod za kulturo, šport, turizem in mladinske dejavnosti, 2009, str. 117–134.
- Hitzinger, Peter: Alterthümliche Funde. *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain* 9, 1854, str. 93–95.
- Hoffiller, Viktor in Saria, Balduin: *Antike Inschriften aus Jugoslawien, Heft I: Noricum und Pannonia Superior*. Beograd: F. Pelikan; Zagreb: St. Kugli (Zagreb: Narodne novine), 1938.
- Horvat, Jana in Sagadin, Milan: Emonsko podeželje (Emona's countryside). *Emona MM: urbanizacija prostora – nastanek mesta (urbanisation of space – beginning of a town)* (ur. Boris Vičič in Bernarda Županek). Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije: Mestni muzej, Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2017, str. 201–223.
- Istenič, Janka in Daszkiewicz, Malgorzata in Schneider, Gerwulf: Local production of pottery and clay lamps at Emona (Italia, Regio X). *RCRF Acta*, 38, 2003, str. 83–91.
- Istenič, Janka in Plesničar Gec, Ljudmila: A pottery kiln at Emona. *RCRF Acta*, 37, 2001, str. 141–146.
- Jančar, Mojca in Stergar, Primož: *Poročilo o arheološki raziskavi ob gradnji na zemljiščih 159/1, 159/3 in 160/4 k.o. 1835 Hotič v okviru projekta »NNO TP Vernek – izvod Vernek«*. Ljubljana, 2024.
- Jerina, Tomaž in Bizjak, Nejc in Črep, Saša: *Poročilo o izvedenih arheoloških raziskavah ob gradnji na območju dograditve TK kabelske kanalizacije v naseljih v občini Litija – 2. faza*. Ljubljana, 2010.
- Knezović, Ivan: The worship of Savus and Nemesis in Andautonia (Čaščenja Savusa in Nemeze v Andautoniji). *Arheološki vestnik* 61, 2010, str. 187–202. <https://ojs.zrc-sazu.si/av/article/view/8064>
- Krajevni leksikon dravske banovine: krajevni repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in tujkoprometnimi podatki vseh krajev dravske banovine. Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine, 1937.
- Krajšek, Jure in Stergar, Primož: Keramika z rimskega svetiščnega območja v Podkrajju pri Hrastniku (The pottery material from the Roman sanctuary area at Podkraj near Hrastnik). *Arheološki vestnik* 59, 2008, str. 245–277.
- Murgelj, Ida: *Podsmreka pri Višnji Gori*. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2013 (Arheologija na avtocestah Slovenije 42).
- Murgelj, Ida: The pottery from the Bronze Age settlement at Podsmreka in the Dolenjska region (Keramika iz bronastodobne naselbine v Podsmreki na Dolenjskem). *Arheološki vestnik* 73, 2022, str. 49–97. DOI: <https://doi.org/10.3986/AV.73.03>
- Ožanić Roguljić, Ivana: *Tipologija rimske keramike iz Vinkovca (Typology of Roman pottery from Vinkovci)*. Zagreb: Institut za arheologiju, 2016 (Monografije Instituta za arheologiju 10).
- Petruzzini, Peter: Die Gegend von Wernegg zur Römerzeit. *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain* 21, 1866, str. 1–5.
- Plesničar Gec, Ljudmila: *Keramika emonskih nekropol (The pottery of Emona necropolises)*. Ljubljana: Mestni muzej, 1977 (Dissertationes et monographiae. Savez arheoloških društev Jugoslavije 20).
- Riccato, Anna: *Aquileia: fondi Cossar. 3. 2. La ceramica da cucina: produzioni italiane e orientali*. Roma: Quasar; Aquileia: Fondazione Aquileia, 2020 (Scavi di Aquileia 2).
- Rutar, Gašper in Ravnik, Mateja: Raziskave antičnih ostankov na najdišču Groblje (Log pri Sevnici) (Archaeological research on the Roman site of Groblje (Log near Sevnica)). *Scripta in honorem Bojan Djurić* (ur. Branka Migotti et al.). Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2012, str. 215–229 (Monografije CPA 1).
- Šašel Kos, Marjeta: A few remarks concerning the archaeologia of Nauportus and Emona: the Argo-

- nauts (Argonavti: mitična preteklost Navporta in Emone). *Mediterranean myths from classical antiquity to the eighteenth century* (Mediterranski miti od antike do 18. stoletja) (ur. Metoda Kokole et al.). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006, str. 13–20. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789612541781>
- Šašel Kos, Marjeta: A sacred river landscape with a sanctuary the worship of rivers in the South-Eastern Alpine area. *Celtic religions in the Roman period: personal, local, and global* (ur. Ralph Haeussler in Anthony King). Aberystwyth: Celtic Studies Publications, 2017, str. 441–459 (Celtic Studies Publications 20).
- Šašel Kos, Marjeta: Donava in Sava pri Strabonu in rimskih napisih (The Danube and the Sava in Strabo's Geography and the Roman inscriptions). *Keria: studia Latina et Graeca* 12, 2010, št. 2–3, str. 9–25. DOI: <https://doi.org/10.4312/keria.12.2-3.9-25>
- Šašel Kos, Marjeta: *Emona*. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2024 (Situla: razprave Narodnega muzeja Slovenije 47. Inscriptiones Latinae Sloveniae 3).
- Šašel Kos, Marjeta: Nauportus: antični literarni in epigrafski viri (ancient literary and epigraphical sources). *Nauportus (Vrhnik)* (ur. Jana Horvat). Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1990, str. 17–33, 143–159 (Dela. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede 33. Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Inštitut za arheologijo 16).
- Šašel Kos, Marjeta: Reka kot božanstvo. Sava v antiški. *Ukročena lepotica. Sava in njene zgodbe* (ur. Jože Peterkel). Sevnica: Javni zavod za kulturo, šport, turizem in mladinske dejavnosti, 2009, str. 42–50.
- Šašel Kos, Marjeta: Savus and Adsalluta (Savus in Adsalluta). *Arheološki vestnik* 45, 1994, str. 99–122 (posodobljena verzija: Šašel Kos, Marjeta: Savus and Adsalluta. *Pre-Roman divinities of the eastern Alps and Adriatic* (ur. Marjeta Šašel Kos). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 1999, str. 93–119) (Situla: razprave Narodnega muzeja Slovenije 38)).
- Šašel Kos, Marjeta: *The Roman Inscriptions in the National Museum of Slovenia / Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije*. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 1997 (Situla: razprave Narodnega muzeja Slovenije 35).
- Ulbert, Thilo: *Ad Pirum (Hrušica). Spätrömische Passbefestigung in den Julischen Alpen. Der deutsche Beitrag zu den slowenisch-deutschen Grabungen 1971–1973*. München: C. H. Beck, 1981 (Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 31).
- Vičič, Boris: Rimska villa rustica iz Dolnjega Brezovega pri Sevnici (Römische Villa rustica aus Dolnje Brezovo bei Sevnica). *Arheološki vestnik* 34, 1983, str. 288–297.
- Vidrih Perko, Verena: Amfore v Sloveniji, *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia* 10 (22), 2000, št. 2, str. 421–456. <https://zadjp.si/wp-content/uploads/2000/12/Annales-22-00-PDF-A.pdf>
- Vidrih Perko, Verena: Keramično gradivo. *Ilovica pri Vranskem* (ur. Irena Lazar). Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2006, str. 86–247 (Arheologija na avtocestah Slovenije 1).
- Visočnik, Julijana: *The Roman inscriptions from Celeia and its ager*. Celje; Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2017.
- Župančič, Jože: Pregled uspehov dr. Šmida na Vačah. *Jutro*, letnik XV, št. 249 (28. 10. 1934), str. 5.

SPLETNI VIRI

Atlas okolja, Agencija RS za okolje:

https://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso (dostop: 23. 12. 2025)

RNKD: Register nepremične kulturne dediščine, Ministrstvo za kulturo RS:

<https://geohub.gov.si/ghapp/giskd/> (dostop: 23. 12. 2025).

SUMMARY

Riverside Roman Station at Vernek near Litija

The article presents the results of archaeological rescue investigations at Vernek near Litija that were conducted between 28 September and 19 October 2024.

Above the archaeologically sterile layers, presumably alluvial deposits were documented, containing fragments of prehistoric pottery. Based on their characteristic decoration, these were attributed to the Oloris–Podsmreka horizon, corresponding to the Middle and transition to the Late Bronze Age in the southeastern Alpine area.

Overlying these layers, remains of a poorly preserved stone wall approximately 2 m wide, a hearth, and associated rubble were uncovered. They contained fragments of Roman pottery and building materials, which can be dated to the second half of the first century and the first half of the second century AD. The evidence likely represents the remains of a small Roman settlement, one of the riverside stations in the Sava Gorge between Emona and Neviodunum that served as a provisioning point for boatmen and a staging post for replacing pack animals.

Above the Roman layers, additional alluvial and/or colluvial deposits were documented, containing a mixture of Roman and modern small finds, along with the remains of more recent structures and deposits.

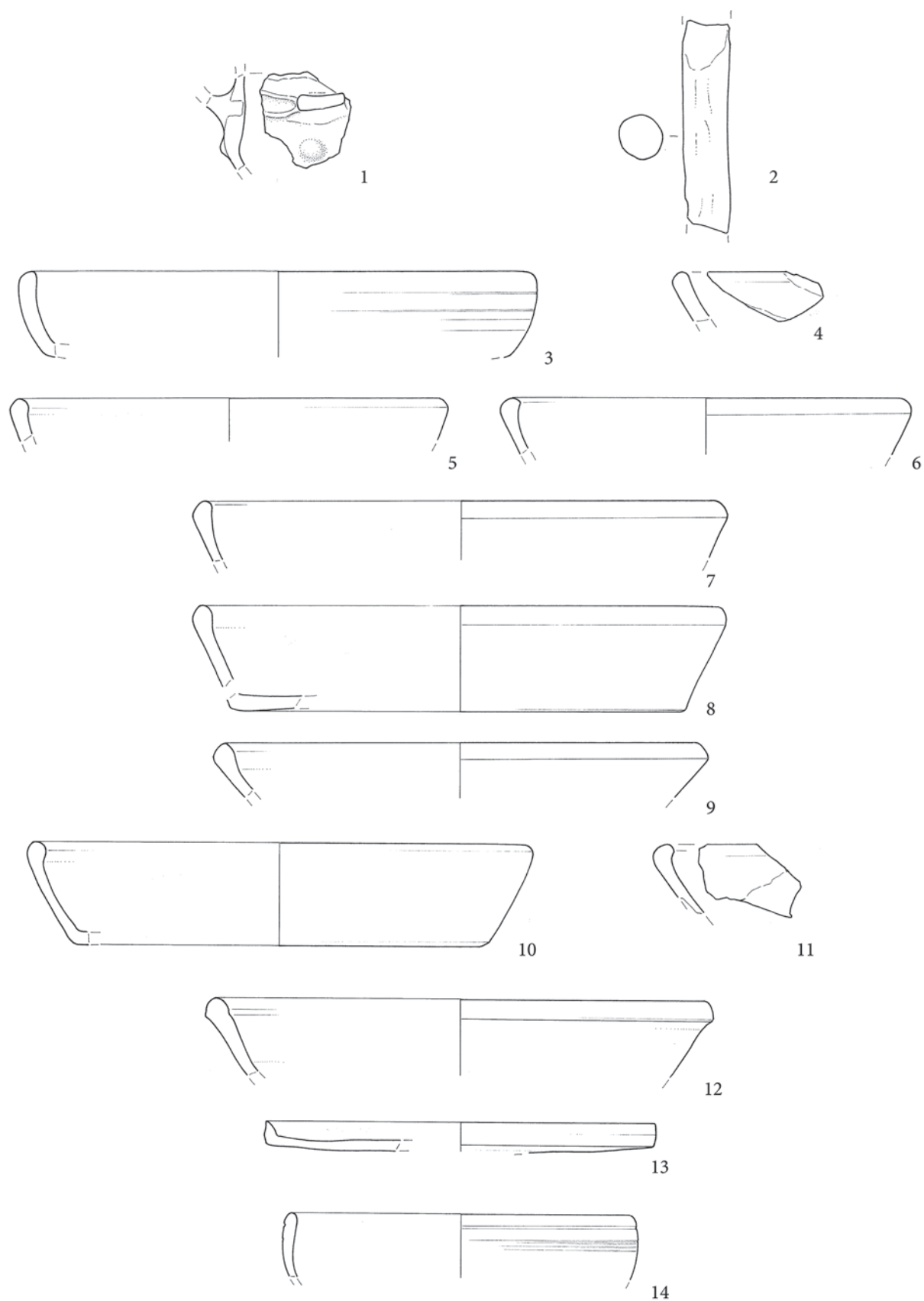


Tabla 1: Vernek pri Litiji. Keramika. M = 1:3.

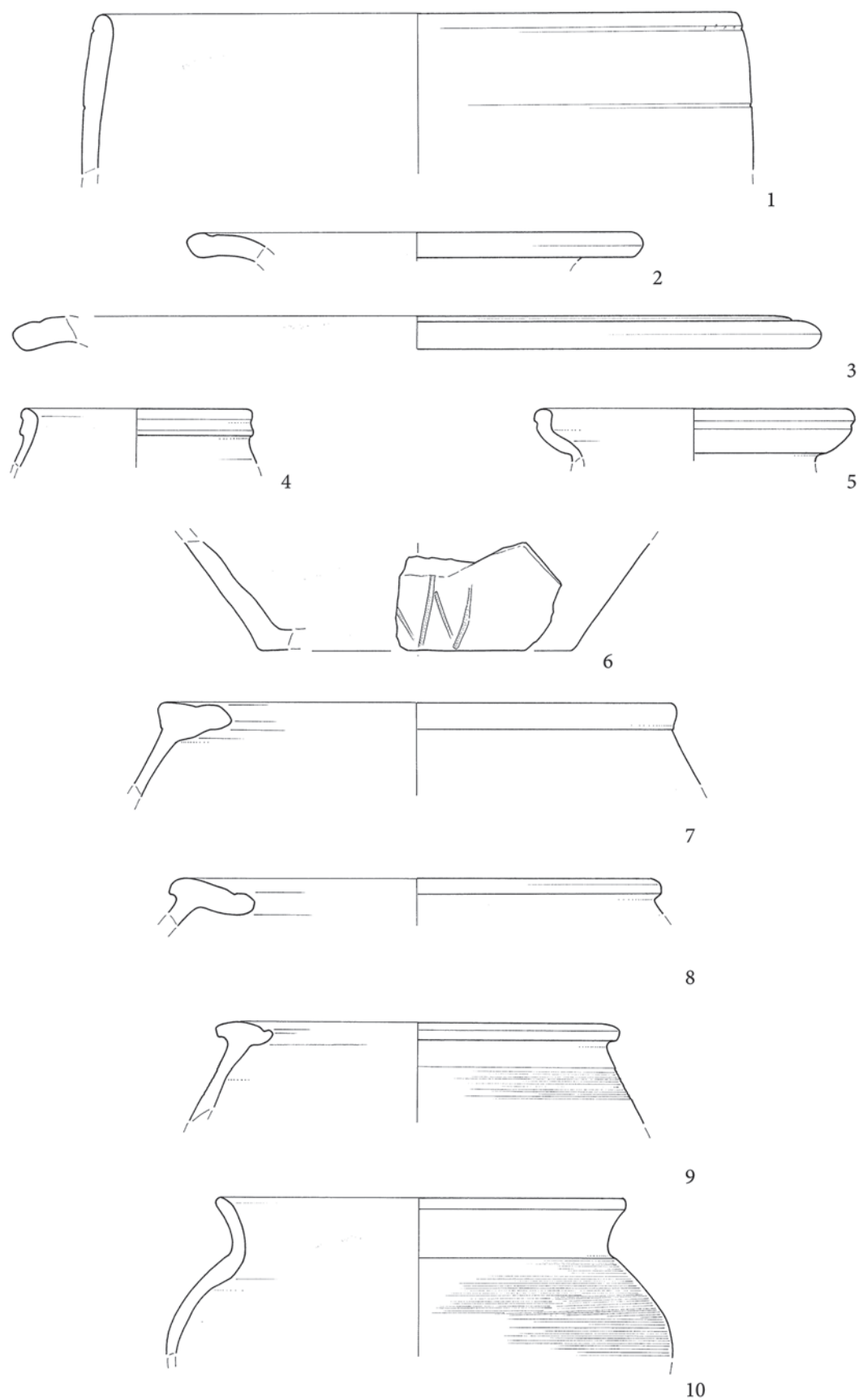


Tabla 2: Vernek pri Litiji. Keramika. M = 1:3.

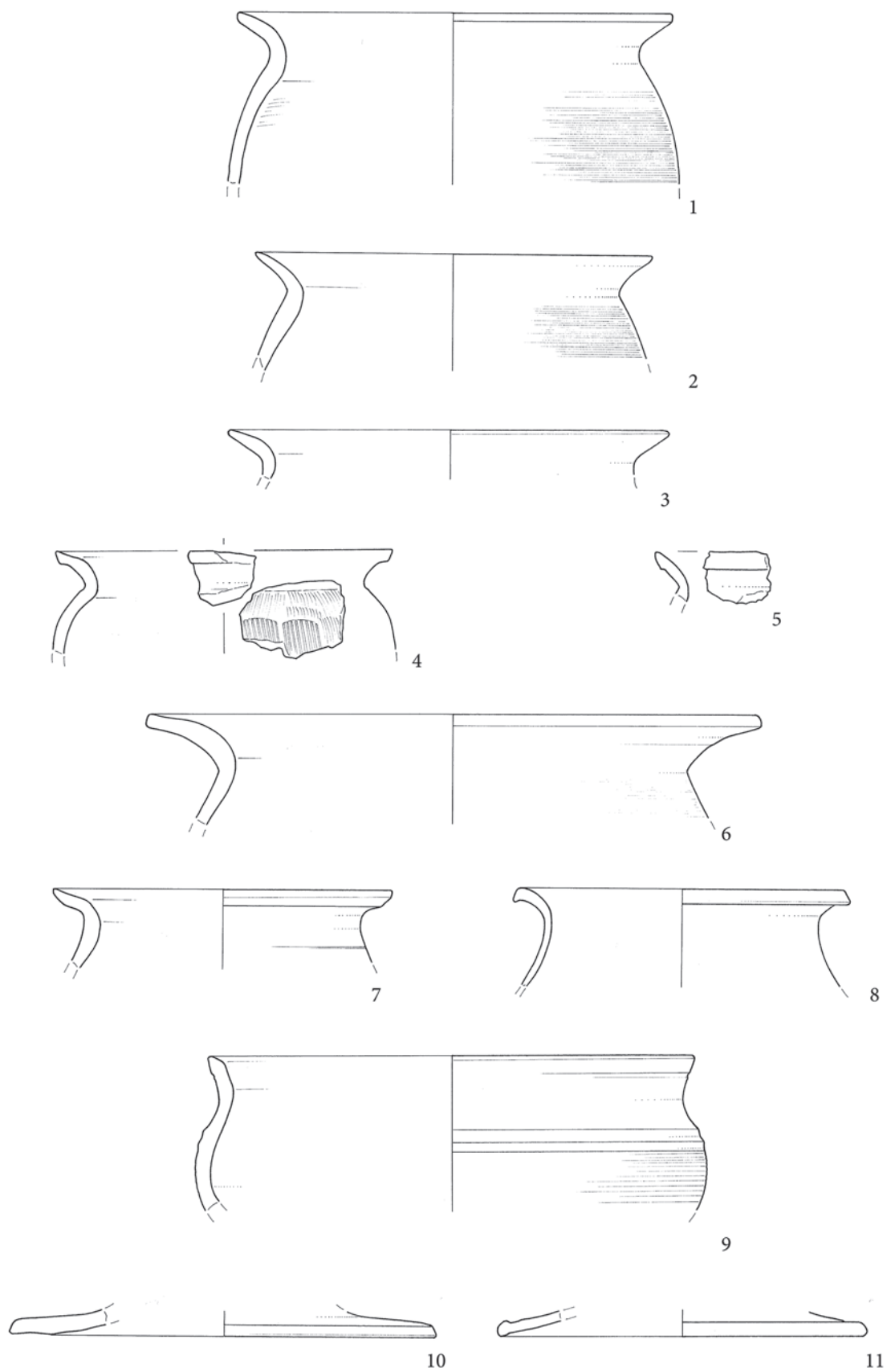


Tabla 3: Vernek pri Litiji. Keramika. M = 1:3.